

Et postmoderne religionsparlament Chicago 1993

NOTTO R. THELLE

Et gammelt fotografi fra en religionskongress i Asia dukker opp i mitt sinn. Fremtredende representanter for de store religionene står side om side på trappen: buddhister, kristne, muslimer og hinduer i salig samvær med ledere for nye religiøse bevegelser. De har samtalt om de store livsspørsmålene, særlig om religionens ansvar for freden i verden. Harmonien og velviljen kommer til uttrykk i deres smil. Men fotografen har glemt å be dem se på kameraet, og resultatet er katastrofalt. Oppmerksomheten sprer seg i alle retninger, og de ser ikke engang på hverandre.

Bildet kan stå som et symbol for det som lett skjer i slike konferanser: Man er på samme sted, men ser i forskjellige retninger. Det felles anliggende blir mindre viktig enn den enkeltes engasjement, og samtalen oppløser seg i en serie monologer.

Verdensreligionenes Parlament

I dagene 28. august – 5. september 1993 deltok jeg på The Parliament of the World's Religions i Chicago, en gigantisk markering av hundreårsjubileet for det første World's Parliament of Religions i 1893 samme sted. Jeg har allerede skrevet utførlig om det som skjedde for hundre år siden (NOTM 4/1993), men vil gjerne følge opp med noen observasjoner og kommentarer omkring jubileumsparlamentet.

Mine egne motiver for deltakelse har nok preget mine observasjoner. Jeg hadde ikke så store forventninger, men var først og fremst interessert i religionsparlamentet som fenomen, og ønsket å

observere hvordan tradisjonene fra Chicago 1893 ble tolket i en ny tid. Kunne det bli et virkelig parlament, hvor man talte med og til hverandre og kom frem til viktige beslutninger? Eller ville det først og fremst bli en religiøsitetens markeds plass der alt kunne fallbys og der man kunne få informasjon og reklame og en og annen smaksprøve?

Mitt hovedinntrykk kan samles i øyeblikksbildet som innledet denne artikkelen. Når 6500 entusiastiske religiøse ledere samles i et religionenes parlament, blir det lett til at de ser i forskjellige retninger og taler forbi hverandre. Parlamentet var ganske kaotisk, for å si det mildt.

Men denne kritiske vurderingen er ikke det eneste som kan sies om konferansen, og jeg vil derfor forsøke å formidle noen av de mangfoldige inntrykkene som sitter igjen etter en ganske forvirrende uke. Min skepsis til de tverreligiøse storsamlingene ble stadfestet, og jeg så igjen hvor lett triumfalisme og religiøs egoisme sniker seg inn der man bruker de fineste ord om enhet og sameksistens. Men jeg møtte også mennesker og grupper som gav meg ny inspirasjon og nye innsikter, med en kombinasjon av religiøs hengivenhet og profetisk protest mot urett og undertrykkelse. Ikke minst lærte jeg mye om tendenser i nordamerikansk religiøsitet, og fikk faktisk en ny opplevelse av slitestyrken i de klassiske religionene.

Parlamentets visjon

Det er ingen tvil om at parlamentet ble planlagt og gjennomført med ideelle intensjoner og et dypt engasjement. Det kunne bare virkeliggjøres gjennom en enorm arbeidsinnsats hos arrangørene og den entusiastiske gruppen av frivillige.

Et råd ble opprettet i 1988 for å forberede jubileet, og dette Council for Parliament of the World's Religions formulerte følgende mål for verdensreligionenes parlament i Chicago i 1993:

- Å fremme forståelse og samarbeid mellom Chicagos religiøse grupper og institusjoner.
- Å oppmuntre til harmoni og feire det rike mangfold i religionene med åpenhet og respekt.
- Å vurdere og fornye religionenes rolle i verden både når det gjelder den personlige åndelige vekst og de utfordringene verdenssamfunnet står overfor.
- Å fremme og støtte konferanser, workshops og studier, samtaler og utveksling mellom religioner, publikasjoner, utstillinger og festivaler med religiøs kunst, musikk, dans og ritualer, og andre passende aktiviteter som foregriper og forbereder 1993-parlamentet.

- Å utvikle og stimulere tverr-religiøse grupper og programmer som kan føre Parlamentets ånd videre inn i det 21. århundre.

Det er mulig at det viktigste faktisk skjedde på lokalplanet, der en lang rekke religiøse grupper, gjennom samarbeid og planlegging, tydeligvis opplevde at gjensidig forståelse og respekt ble mer enn ord, og at dette vil ha betydning for forholdet mellom disse gruppene også i fremtiden. Bare i Chicago-området regner man med at det er 115 000 buddhister, 100 000 hinduer, 250 000 muslimer, 2500 jainister og 500 som tilhører zoroastrianismen. Over 2 prosent av hele befolkningen i USA tilhører religioner utenfor den jødisk-kristne tradisjon.

Det var tydelig at man ville gjøre denne «atmosfære av fred og enhet, sannhet og klarhet» til mer enn abstrakte talemåter. Man ville forankre samarbeidet i konkrete tiltak både lokalt og internasjonalt, og gjorde mye for å relatere det hele til den kritiske verdenssituasjonen, med økokatastrofe, religionskonflikter og krig, politiske spenninger, forskjellige former for diskriminering, og økonomisk og militær undertrykkelse. Skeptikeren vil spørre om slike høye mål kan realiseres. Parlamentet klarte i det minste å samle seg om en felles erklæring om et samlende verdensetos for fred (se nedenfor).

Deltakerne

Komiteen hadde arbeidet bevisst for å unngå at en eller flere religioner skulle dominere. Man var klar over den kristne triumfalismen som skjulte seg bak parolene om harmoni og enhet i 1893, og ønsket en plattform der alle stod på like fot. De forskjellige religionene var da også representert på alle plan i lederskap og komiteer, både lokalt og internasjonalt. I 1893 hadde lederskapet vært fullstendig dominert av kristne. I 1993 inviterte man fremtredende ledere fra alle de store religiøse tradisjonene, bl.a. Moder Theresa og Dalai Lama som samlende karismatiske skikkelser for kristendom og buddhisme. Tibetansk buddhisme hadde for øvrig ikke vært representert i 1893. Det var om å gjøre å få med alle som ikke hadde vært representert for hundre år siden. Muslimene, som i 1893 var fraværende, antagelig på grunn av forbud fra den tyrkiske sultanen, var tydelig til stede, likeså sikhene. Verdens urbefolkninger, som i 1893 hadde vært totalt oversett, deltok med representanter fra flere kontinenter. Av disse gruppene var det, ikke overraskende, de nordamerikanske indianere som gjorde seg tydeligst gjeldende. Nordamerikanske negre var også aktive, i motsetning til i 1893. I tillegg var selvsagt en rekke nye religiøse bevegelser aktive.

Denne bevisste satsingen på jevn fordeling var ikke selvsagt, for det var mange som kunne ha tenkt seg å utnytte hundreårsjubileet til å markere sin egen religion som den sanne oppfyllelse av idealene fra 1893. På et tidlig stadium var det tale om at Sun Myung Moon, lederen av Den forente familie (Unification Church), ønsket å gjøre noe ut av jubileet. Og ikke minst var det tydelig at indiske grupper utnyttet minnet om Swami Vivekananda, en av de mest populære frontfigurene fra 1893, til å fremme sine posisjoner, med store internasjonale jubileumsfeiringer i India og ved ganske tydelige markeringer i Chicago.

Det at lederskapet anstrengte seg for å behandle alle religionene likt, betyr ikke at alle deltakerne uten videre var representative for sine religioner. For det første var det en overveldende dominans av vestlige tilhengere av verdens religioner. Det var selvsagt representanter fra andre verdensdeler, særlig fra India, men selv de orientalske religionene var først og fremst representert ved nordamerikanske tilhengere eller ved ledere som hadde slått seg ned i Nord-Amerika. Også de kristne kirkene var først og fremst representert ved nordamerikanere, selv om man hadde anstrengt seg for å få med internasjonalt kjente teologer fra Europa (Hans Küng), Asia (Raymondo Pannikar) og Latin-Amerika (Gustavo Gutierrez). Kirkenes Verdensråd var også representert, muligens litt halvhjertet. Vatikanet deltok med representanter for det pavelige råd for religionsdialog.

For det andre var det omtrent ingen deltakelse fra de konservative leirene i verdens religioner. Konservative evangelikale kristne holdt seg stort sett borte, og det var knapt noen representasjon for de store gruppene av islamske fundamentalister (integrister, islamister), som tross alt utgjør en betydelig del av disse religionene. Det kan også nevnes at representanter for Den ortodokse kirke trakk seg i protest mot den aktive deltakelsen til nyhedenske bevegelser, og at enkelte jødiske grupper trakk seg på grunn av antisemittiske tendenser hos enkelte muslimske deltakere.

Det faktum at parlamentet var fulltegnet med 6500 deltakere et par uker før det begynte, viser at det må ha hatt en enorm appell. Jeg vet ikke hvor mange som måtte avvises, men møtte ganske mange frustrerte mennesker som på tross av avvissningen forsøkte å snike seg inn på seminarer og møter. De så det som en epokegjørende begivenhet, dette *ville* de være med på.

For mange var det utvilsomt en enorm inspirasjon å se representanter for så mange religiøse grupper og motstridende sannheter samlet under ett tak. Under åpnings- og avslutningsseremoniene

leste buddhister sine bønner side om side med muslimer og hinduer. Man fikk katolske og lutherske velsignelser, indianske riter og isisprestinnens proklamasjoner, bahaisanger og sufidanser, og mange følte at de var i paradises forgårder.

For nysgjerrige og kunnskapshungrige deltakere var parlamentet en unik mulighet til å observere og lytte til all slags religionsitet fra A til Å: fra komplisert religionsfilosofi til primalkulturenes riter, fra aktuell politisk og etisk argumentasjon til verdensfjern askese og mystikk, fra de etablerte verdensreligionene til human-etiske grupperinger på den ene siden og nyreligiøse bevegelser på den andre, inkludert ganske mye innen teosofi, New Age og forskjellige former for heksebevegelser og nyhedenskap.

De fleste deltakerne jeg kom i kontakt med, viste stor entusiasme for det de var med på. Plenumssamlinger og seminarer var tettpakket. Fra den høyeste møteledelse ned til den anonyme deltaker så det ut til å være skjønn enighet om at dette var en epokegjørende hendelse i religionshistorien. De gangene jeg kom med mine mer skeptiske vurderinger, ble jeg nærmest oppfattet som en forræder, eller en vantro sjel som ikke helt skjønnte de store ting som her skjedde i religionens navn.

På tross av denne entusiasmen, vil jeg tro at mange også ble ganske forvirret av mangfoldet. Når man må velge mellom 50 seminarer og forelesninger på samme tid og gjerne vil være med på ti av dem, tvinges man til vanskelige valg. Man kunne da også observere en god del som flakket fra det ene til det andre for å få med seg godbiter fra flere begivenheter samtidig. Men skeptikerne og de forvirrede kom i liten grad til orde.

Hans Küng og erklæringen om et samlende verdensetos

En god del av parlamentets offisielle oppmerksomhet samlet seg om forsøket på å formulere en forpliktende erklæring om ansvaret for fred og rettferd i verden. Ildsjelen bak det hele var utvilsomt den katolske teologen Hans Küng som i økende grad har engasjert seg i samtalen med verdens religioner. Han vil vekke til «globalt ansvar», og søker etter et «verdensetos». Den tyske nyansen mellom «Ethos» og «Etik» uttrykker han på engelsk ved å skille mellom «ethic» og «ethics». Hans hovedtese er at det ikke vil være mulig å skape fred i verden hvis ikke religionene lever i fred med hverandre, og søker derfor å formulere en etisk grunnholdning som kan samle religionene på tvers av forskjeller i tro og konkrete etiske vurderinger. Siden 1989 har han systematisk kontaktet fremtredende representanter for verdensreligionene, og anså Chicago 1993 for å være den best egnede

anledning til å proklamere en slik erklæring. Målet var å legge grunnlaget for en religiøs parallell til FNs menneskerettighetserklæring.

Hele prosessen er nå dokumentert i en egen bok som kom ut på tysk og engelsk kort tid etter parlamentet: *A global ethic: The declaration of the Parliament of the World's Religions* (London: SCM Press 1993). I tillegg til selve teksten, får man i boken en gjennomgang av prinsippene for et globalt etos og det vesentlige innholdet, slik det utmyntes i erklæringen. Poenget er ikke å *skape* et slikt etos, hevder Küng, men å formulere den konsensus som allerede eksisterer: 1. Man kan ikke skape en ny global orden uten et nytt globalt etos. 2. Det fundamentale krav er at ethvert menneske må behandles menneskelig. 3. Fire ugjenkallelige direktiver viser til ikke-vold og respekt for livet, solidaritet og en rettferdig økonomisk verdensorden, toleranse og sannferdighet, og likeverd for menn og kvinner. 4. Det er nødvendig med en bevissthetsforvandling.

Erklæringen ble behandlet i et åpent daglig seminar og var gjenstand for manges interesse. Men man hadde ikke demokratiske organer som kunne bearbeide og vedta erklæringen på vegne av parlamentet. En kortversjon ble lest ved parlamentets avslutning, under stor begeistring, mange fremtredende representanter for verdens religioner signerte erklæringen, og i media ble erklæringen oppfattet som en av parlamentets store begivenheter.

For undertegnede så likevel dette prosjektet mer ut til å være ett av mange uttrykk for de gode hensikter, som fikk ekstra omtale fordi det var knyttet til kjente navn. Skeptikeren vil spørre i hvilken grad så allmenne prinsipper har noen verdi som konsensus, all den stund det som måtte finnes av konsensus vil smuldre opp i de forskjellige religioners særegne forståelser av hva menneskelighet, solidaritet og likeverd egentlig består i.

Religion eller show?

Selv om erklæringen om et verdensetos fikk så stor oppmerksomhet, er det viktig å markere at parlamentet også var preget av helt andre tendenser. For å få et noenlunde dekkende bilde av helheten i parlamentet – i den grad den fantes – er det en rekke andre fenomener som bør nevnes. De følgende observasjonene er begrenset i den forstand at de baserer seg på egne inntrykk, avhengig av mine egne utvalg av foredrag og programinnslag, men ikke mer subjektive enn at de beskriver noen karakteristiske tendenser.

Det tydeligste uttrykk for parlamentets offisielle holdninger kom kanskje til uttrykk i de store markeringene som satte rammene for det som skjedde. Jeg tenker ikke minst på åpnings- og avslutningsse-

remoniene og de begivenhetene som ble trukket frem som representative. Her er både innhold og form viktig.

Åpningsseremonien var en gigantisk oppvisning av parlamentets ønske om å kombinere det størst mulige mangfold med enhet og harmoni. Etter prosesjonen med representanter for verdens religioner fulgte tibetansk munkeresitasjon, barokkmusikk og indianske sanger. Deretter, innimellom åpningsord og hilsener og proklamasjoner, fulgte forskjellige former for meditasjon, ti «invocations» (påkallelser) fremført av representanter for parlamentets støtte-organisasjoner, en indiansk velsignelsesrite og åtte «blessings» (velsignelser), igjen ved representanter for forskjellige religioner. Avslutningsseremonien hadde tilsvarende påkallelser og hilsener, musikk og dans, samlende avslutningsord av Dalai Lama, og appell om verdensfred.

Harmoniseringen ble ytterligere markert ved ordvalget til de opp-tredende. Om ordet Gud ble brukt, var det gjerne som en fellesbe-tegnelse på «the God of our beliefs», som et komiteemedlem uttrykte det. Ellers gikk det mye på Gud som «spirit of light», «the infinite», «ocean of love, ocean of beauty», «unlimited truth» osv. Et litt kuriøst buddhistisk uttrykk for tilpasningsvilje kom til uttrykk i betegnelsen «the allmighty Buddhas».

Såvidt jeg kunne se, var det kanskje de kristne som var mest tilbakeholdende i sine markeringer. Stort sett unngikk de alt som kunne få folk til å forbinde dem med eksklusivisme. Jesu navn ble knapt nevnt. Et typisk uttrykk for denne holdningen var ordvalget til en amerikansk metodistbiskop, som talte om Gud som «Spirit of trans-cendence», og påkalte Gud med ordene «O God of many names». En del andre var langt tydeligere i sin markering av det spesielle i deres religioner: hinduer med klassiske hindubønner, muslimer med sin utvetydige hengivelse til Allah og respekt for Profeten, og ikke minst en ganske pompøs fremtreden av en selvoppnevnt amerikansk «isis-prestinne» som ikke satte sitt lys under en skjepe.

I tillegg til spørsmålet om ikke de enkelte religionenes særpreg gikk tapt ved slike anledninger, kom den snikende følelsen av at selve den religiøse dimensjonen av og til gikk tapt. Ble det ikke mer show enn ekte religiøst engasjement? Dette inntrykket ligger ikke så mye i innholdet i de forskjellige seremoniene som i det faktum at de ble oppfattet som «performance» (forestilling). Hele opplegget omskapte religiøse seremonier og riter til show. Enhver fremtreden, om det nå var påkallelse og velsignelser, tale, sang og dans, eller andre riter, ble belønnet med applaus. Det uttrykte forsamlingens velvilje, javel, men når en luthersk og teosofisk velsignelse, eller en buddhistisk og islamsk påkallelse besvares med klappsalver, skjer det en

skjebnesvanger forvandling. Det blir «Great!», «Gorgeous!», «Beautiful!» Da er det klart at en isis-prestinne i fargerike gevanter eller indianere i full fjærdrakt blir mer «gorgeous» enn en luthersk eller katolsk prest med rundsnipp.

Når harmonien undertrykker

Mens parlamentet i 1893 gav kristenheten en mulighet til å markere sin ovelegenhetsfølelse og triumfalisme i ly av visjonene av harmoni og brorskap, var det i 1993 andre grupper som hadde overtatt den rollen. Mest markert kom det til uttrykk i forskjellige grupper av nyhedninger, hekser og New Age-tilhengere. De annonserte ikke bare sine programmer mer synlig og hørlig enn de fleste andre, men gjorde det til dels med tydelig nedlatenhet overfor de mer etablerte religionene, ikke minst overfor kristendommen. Bortsett fra klare protester fra Den ortodokse kirke og skuldertrekk fra mange deltakere, så det ikke ut til at mange tenkte over at uforsonligheten i enkelte slike grupper stod i strid med tanken om gjensidig respekt, og at harmonitenkningen på denne måten gav rom for nye former for triumfalisme.

Et religionsparlament som bygger på en forventning om harmoni, har et dårlig utgangspunkt for å handskes med konflikter. Det fører lett til en idyllisering av reelle religiøse og politiske motsetninger, og en slik tilsløring av konflikter kan virke undertrykkende. Det skapte derfor stor forvirring da en representant fra Kashmir fordømte «den psykologiske voldtekten» av hans land, noe som skapte store tumulter og protester fra en rekke hindu-deltakere. Det at de virkelige konfliktene kom så lite til uttrykk, og at slike spontane utbrudd av protest ble opplevd som ubehagelige forstyrrelser, sier noe vesentlig om begrensningene i parlamentets harmonitenkning.

En annen form for litt undertrykkende harmoni kom til uttrykk i en rekke felles-arrangementer som mer eller mindre kamuflert presenterte alle religioner inn i en spesiell enhetsforståelse. Jeg opplevde det tydeligst ved en konsert/messe i en av byens katolske kirker. Med tittelen «Seek the Eternal» (Søk Den/Det Evige) ble det annonsert som en «Interfaith Cantata Celebrating the Spiritual Life». Det hele var bygget opp av tekster fra forskjellige religiøse tradisjoner: fra Bibelen, Upanishadene, buddhistiske og islamske skrifter. Det begynte med den vakre bønningen fra Upanishadene om å ledes «fra det uvirkelige til det virkelige, fra mørke til lys, fra død til udødelighet». Så fulgte fire stadier: menneskets søken, de guddommelige løfter, oppstigningen til helligdommen, og til slutt opplysningen og den salige visjon, for å samles i den samme bønningen som åpnet messen.

Det var meget vakkert, og det gjorde inntrykk å høre et jødisk kor

i en katolsk kirke, med musikere og solister fra forskjellige sammenhenger. Men jeg satt likevel igjen med en underlig følelse. Hvis den hadde vært oppført i et vanlig konsertlokale, ville jeg mer ureservert ha kunnet glede meg over konserten som uttrykk for komponistens forsøk på å beskrive en religiøs søken. Men jeg hadde problemer med å akseptere at en slik messe hørte hjemme i en kristen kirke. For hele tendensen gikk i retning av å tolke det høyeste religiøse mål som en hinduistisk enhetsopplevelse med det guddommelige. Selv om også kristne mystikere ble sitert i den siste avdelingen, var det utvetydige budskap at det er menneskets Selv som er guddommelig: «I am Brahman... I am immortal, never perishing... I am that Self! I am life immortal!... Those who know me attain Reality.»

På tross av idealisme og gode intensjoner kan toleranse og harmoniseringsforsøk erstatte gammel nedlatenhet med nye former for triumfalisme.

«New Age stjeler vår religion»

Noe av det som gjorde sterkest inntrykk på undertegnede, var de nordamerikanske indianernes stillferdige, men intense protest mot den historiske og kulturelle voldtekt som ødelegger deres tradisjoner. De har opplevd å bli berøvet for sitt land, sin historie og kultur. Nå, fortalte de, var de i ferd med å bli fratatt sin religion. Og som hovedfiende pekte de ut New Age og tilsvarende grupper som rev deres religion ut av sin sammenheng, og stjal riter og seremonier for å bruke dem til egne formål.

Folk har funnet ut at de liker indianere, kommenterte en lakotahøvding. Det vil si at de liker våre ting, ikke oss. I 1960-årene imiterte de våre klær, i 70-årene våre smykker, i 80-årene vår musikk. Og nå er de i ferd med å stjele vår religion. De liker det fordi det er romantisk eller primitivt, og tilpasser det sine behov. Men vår religion er en helhet, det er en måte å leve på som gjennomsyrrer alt vi gjør. Den kan ikke hentes ut i biter.

Likevel ser vi at folk plukker opp noen bruddstykker: noen sjamanistiske teknikker, litt medisinsk innsikt, litt naturopplevelse. Så kaller de seg medisinmenn og helbredere og holder kurs for folk som er villige til å betale. Man blir ikke medisinmann ved å lese bøker eller ved å se videotapes og delta i kurs. En medisinmann går i lære gjennom 10–20–30, kanskje 40 år. Våre medisinmenn er fattige. De lever enkelt og kan gjøre sitt ytterste for å komme til dem som trenger dem. Men de forblir fattige, for de tar ikke penger for det de gjør. De moderne medisinmennene gjør vår religion til et produkt de kan tjene penger på!

Vi kan ikke gå inn i en katedral og si at vi skal feire messe eller stille oss opp for å preke, fortsatte høvdingen. Vi kan ikke kalle oss rabbi, åpne en butikk og selge biter av Toraen. Men mange hvite tror de har rett til å kjøpe og selge våre ting, stjele våre seremonier og bruke våre helligdommer. Mange av våre hellige steder forsøples av kursdeltagere og turister som arrangerer falske soldanser og innvielsesriter. Våre kilder blir til gjørmehull fordi folk tror de har rett til å etterligne oss.

Moderne eller postmoderne?

Jeg har brukt post-moderne som et litt upresist stikkord for tendenser i religionsparlamentet. Det må modifiseres noe for å kunne brukes med rette. Forenklet kan man si at modernismen står for troen på fornuften og menneskets mulighet til å erkjenne sannheten som en objektiv virkelighet. Modernismen hevder at Gud er død, men er overbevist om at fornuften lever. Det moderne menneske tror på fremskrittet og regner med at mennesket har en avgjørende rolle i evolusjonen mot en bedre verden. Post-modernismen er en reaksjon på modernismens myter. Om modernismen sier at Gud er død, hevder post-modernismen at fornuften også er død. Den gir opp troen på at det er en fornuftig orden i verden. Den historiske sammenheng og den objektive virkelighet blir uviktig i forhold til øyeblikket og opplevelsen. Virkeligheten er ikke et fornuftig ordnet hele, men en flimrende virkelighet av fragmenter. De objektive kriteriene for sannhet viker for subjektive sannheter. Alt kan være like gyldig, bare det har verdi for den enkelte.

Når jeg karakteriserer religionsparlamentet som post-moderne, er det ikke for å si at parlamentets intensjoner på noen måte var post-moderne slik det her er beskrevet. Selv om begge de to religionsparlamentene i 1893 og 1993 opponerte mot modernismens forsøk på å erstatte religion og gudstro med fornuft og fremskritt, var deres ambisjoner i modernismens ånd. De sa et utvetydig ja til fornuften, og regnet med at fornuften var religionens beste støtte, at nettopp religionen var viktig for å forme den moderne verden og føre fremskrittet videre. Det post-moderne kommer mer til uttrykk i den nokså kaotiske helheten parlamentet med eller mot sin vilje fremmet. På tross av paroler og idealer løste det seg opp i et ganske flimrende mangfold, et slags religiøsitetens marked der idealene om harmoni og respekt gjorde det nesten umulig å stille kritiske spørsmål. Det kan være interessant og lærerikt å være til stede på et marked der alt kan tilbys og alt tas for god vare. Men et marked uten kvalitetskontroll og forbrukerrapportenes kritiske prøvninger blir til syvende og sist ganske uutholdelig. Når alt blir like gyldig, blir alt for likegyldig.

Religionenes overlevelsevne

Om rapporten har formidlet inntrykkene fra religionsparlamentet litt hulter til bulter, stemmer det faktisk med virkeligheten, som nettopp var litt kaotisk. Jeg må innrømme at det var tider da jeg spurte meg selv hvorfor jeg i det hele tatt var med. Det var så mange motstridende inntrykk, så mye lettvint svada om harmoni og fred, så mange påtrengende ledere og grupper som hadde alle svarene, så mye religiøs selvpoptatthet, så mye show. Det ble heldigvis balansert av en lang rekke fascinerende seminarer og foredrag, – det var altfor mange jeg ikke kunne delta i fordi de foregikk samtidig. En del kontakter gav inspirasjon og ny innsikt. Og det gjorde inntrykk å se den moralske substans hos alle dem som tross alt ønsket å bidra til å finne løsninger på verdens konflikter.

Selv ble jeg minnet om slitestyrken i de klassiske religionene, og spurte meg selv hvilke religioner som ville samles til 200-årsjubileet for Chicago-parlamentet i 2093, – om det noen gang blir feiret. Jeg er ganske overbevist om at det da vil være mange grupper som er glemt og borte: antagelig mange av de nyreligiøse bevegelsene, New Age og de fleste postmoderne formene for spiritualitet. I stedet vil nye religioner dukke opp. De religiøse maktforholdene i verden vil antagelig være helt annerledes. Men de klassiske religionene vil fortsatt være der. De vil helt sikkert ha gått gjennom store forandringer, slik de er forandret på de hundre årene fra 1893. Noe av forandringene vil nok også skyldes utfordringene fra nyreligiøse grupper og postmoderne religiøsitet. Men de vil først og fremst overleve ved å hente næring fra sine opprinnelige kilder.

Forhåpentligvis vil de kristne deltakerne om 100 år igjen tale tydeligere om sin tro. Kanskje de da har lagt fra seg byrden av tidligere tiders triumfalisme og urettmessige dominans, så de kan finne sin plass i verden med større ydmykhet, og dermed ha større frimodighet når de deler sin tro med andre.

Notto R. Thelle, f. 1941, cand. theol. TF 1965, dr. theol. 1983. Misjonsprest i Japan (NØM/BM) 1969–1985, professor i misjonsvitenskap og økumenikk TF 1986–.

A post-modern parliament of religions: Chicago 1993

Characterizing the recent Parliament of the World's Religions as «post-modern», the author is not referring to its official aims and ambitions, but rather to its actual character as a well-organized and somewhat chaotic fair of religious and spiritual groups marketing their traditions and practices. The review includes presentations of

the historical traditions of the Parliament, its aims, its participants, the declaration on a global ethic, and other vital concerns. Some critical comments refer to the more «post-modern» aspects of the Parliament, such as reducing religious rituals to performances, making a parliament into a market place, and avoiding conflicts for the sake of harmony.